

Series REL – DS3

Code No. RSPL/3

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--

Candidates must write the Code on the title page of the answer-book.

- Please check that this question paper contains 11 printed pages.
- The code number given on the right –hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- Please check that this question paper contains 8 questions.
- Please write down the serial number of the question before attempting it.

Marathi(009)

Time allowed: 3 hours

Maximum Marks:80

सूचना :

- १) प्रश्नपत्रिकेत एकूण चार विभाग आहेत. (अ. ब. क. ड.)
- २) सर्व विभाग आवश्यक आहेत.
- ३) सूचनेनुसार सर्व प्रश्नांची उत्तरे क्रमाने लिहा.
- ४)एकाच विभागातील सर्व प्रश्नांची उत्तरे क्रमाने लिहा.

विभाग : १ - अ. (अपठित) वाचन व आकलन - १५ गुण

प्र. १. खालील उतारा काळजीपूर्वक वाचा व त्यावर आधारित विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

संस्थानिक राजर्षी शाहू महाराजांनी स्वतःच्या फायद्याचा विचार न करता नेहमी प्रजेचाच विचार केला. त्यांनी सुखसोयी निर्माण करताना समाजातील सर्वात दुर्लक्षित राहिलेल्या, दडपल्या गेलेल्या अस्पृश्य समाजाला अग्रक्रम दिला. शाहू महाराजांनी सामाजिक परिवर्तन साधण्यासाठी विविध उपक्रम सुरू केले आणि त्याचवेळी हे उपक्रम चिरस्थायी व्हावेत याची काळजी त्यांनी घेतली. एखाद्या व्यक्तीच्या नजरेतून त्यांना समाजातील त्रुटी वा एखादी उणीव जाणवली की, त्यावर तत्कालिक उपाय न योजता त्या उपायाला ते 'चिरस्थायी' संस्थारूप देत. ब्राम्हणांच्या खानावळीत पी.सी. पाटील यांना उपेक्षा सहन करावी लागली, हे लक्षात आल्यावर त्यांनी कोल्हापुरात वेगवेगळ्या समाजातील विद्यार्थ्यांसाठी वेगवेगळी वसतिगृहे सुरू केली. या वसतिगृहांच्या असंख्य विद्यार्थ्यांना लाभ झाला. व्यक्तीच्या गरजेतून संस्थेचा जन्म झाला. शिक्षणाचा प्रसार व्हावा आणि त्याचा लाभ सर्व जातीच्या लोकांना मिळावा, यावर शाहू महाराजांचा कटाक्ष होता. केवळ शाळा काढून भागणार नाही, तर त्या शाळेत उत्तम शिक्षक हवेत, हे ओळखून त्यांनी डॉ. बालकृष्णांसारख्या तज्ज्ञांना आपल्या संस्थेमध्ये आणले. शाहू महाराजांजवळ गुणग्राहकता होती. त्यांनी सर्व क्षेत्रातील कलावंतांना कोल्हापुरात आश्रय दिला. त्याचबरोबर आपल्या संस्थांनातील सामान्य जनतेला आधार देऊन तिचा स्वाभिमान जागा केला. त्यामुळे कोल्हापूरचे जीवन अधिक रंगेल बनले.

प्र.१. a. उतारा वाचा त्याआधारे खालील प्रश्नांची उत्तरे पर्यायांमधून निवडा.

(कोणतेही - ३)

(३ X १ = ३)

i) शिक्षणप्रसारासाठी कोणती गोष्ट आवश्यक असते ?

A) उत्तम कलावंत B) उत्तम सोयी C) उत्तम शिक्षक D) उत्तम संस्था

ii) 'कटाक्ष असणे' याचा अर्थ खालीलपैकी कोणता आहे ?

A) दुर्लक्ष असणे B) कट करणे C) मदत करणे D) जाणीवपूर्वक लक्ष देणे

iii) शाहू महाराजांच्या उपक्रमांचे वेगळेपण कशात होते ?

A) लवचिकता B) कालबाह्यता C) तत्कालिकता D) चिरस्थायित्व

iv) शाहू महाराजांनी सुखसोयी निर्माण करताना कोणाला अग्रक्रम दिला ?

A) दुर्लक्षित अस्पृश्य B) महिला C) सर्व समाज D) विद्यार्थी

प्र. १. b. उताऱ्याच्या आधारे ँका वाक्यात उत्तरे लिहा: (कोणतेही - ३) (३ X १ = ३)

- i) संस्थेचा जन्म कशातून झाला ?
- ii) उपेक्षा कोणाला सहन करावी लागली ?
- iii) शाहू महाराजांनी सामान्य जनतेतील कोणती वृत्ती जागे केली ?
- iv) शाहू महाराजांनी कोणत्या शहरात वसतिगृहे सुरु केली ?

प्र.१. c. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : (कोणतेही - १) (१ X २ = २)

- i) शाहू महाराज यांचे वस्तीगृहाविषयी असणारे कार्य सांगा.
- ii) शाहू महाराज यांचे शिक्षण व कला क्षेत्रातील कार्य सांगा.

प्र. २. खालील अपठित पद्य वाचा व त्यावर आधारित विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

पुस्तकं सांगतात गोष्टी युगायुगांच्या	माणसांच्या जगाच्या,
वर्तमानाच्या - भूतकाळाच्या.	ऐकेका क्षणाच्या!
जिंकल्याच्या - हरल्याच्या ,	प्रेमाच्या कटुतेच्या!
तुम्ही नाही का ऐकणार	गोष्टी पुस्तकांच्या ?
पुस्तके काही करू इच्छितात,	तुमच्या जवळ राहू इच्छितात,
पुस्तकांत पाखरं चिवचिवतात	पुस्तकांत अक्षरं सळसळतात
पुस्तकांत निर्झर गुणगुणतात	पुस्तकं परीकथा ऐकवतात
पुस्तकात रॉकेटचे तंत्र आहे,	पुस्तकात विज्ञानाचा मंत्र आहे
पुस्तकांची दुनिया न्यारी आहे,	ज्ञानाची उत्तुंग भरारी आहे!
तुम्हांला नाही का जायचं ?	पुस्तकांच्या विश्वात...
पुस्तकं काही सांगू इच्छितात,	तुमच्या जवळ राहू इच्छितात,

प्र.२. a. कविता वाचा व त्यावर आधारित प्रश्नांच्या उत्तरांचा पर्याय निवडा :

(कोणतेही - ३)

(३ X १ = ३)

i) पुस्तकात कशाचे तंत्र आहे ?

A) ज्ञानाचे B) रॉकेटचे C) अमृताचे D) विज्ञानाचे

ii) खालीलपैकी योग्य विधान कोणते ?

A) पुस्तकं काही सांगू इच्छित नाहीत B) पुस्तकांची दुनिया न्यारी आहे
C) पुस्तकात प्रेमाच्या गोष्टी नाहीत D) पुस्तकात माणसांच्या गोष्टी नसतात.

iii) खालीलपैकी अयोग्य विधान कोणते ?

A) पुस्तकं काही सांगत नाहीत B) पुस्तके तुमच्याजवळ राहू इच्छीतात
C) पुस्तकांत निर्झर गुणगुणतात D) पुस्तकात ज्ञान असते

iv) 'खग' या शब्दाचा समानार्थी शब्द कोणता ?

A) पान B) फूल C) फळ D) पाखरू

प्र. २. b. कवितेच्या आधारे एका वाक्यात उत्तरे लिहा: (कोणतेही - ४) (४ X १ = ४)

i) पुस्तके कोणत्या कथा ऐकवतात ?

ii) पुस्तकात कोणता मंत्र आहे ?

iii) कवितेत कशाचे महत्त्व सांगितले आहे ?

iv) पुस्तकात सळसळणारे कोण आहे ?

v) पुस्तकात कोण चिवचिवते ?

विभाग : २ - ब. व्याकरण - २० गुण

प्र.३. a. सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही - ४) (४ X १ = ४)

i) सर्वेश दिसायला फार देखणा होता. (अधोरेखित शब्दाची जात ओळखा)

A) क्रियापद B) नाम C) विशेषण D) सर्वनाम

ii) खालीलपैकी भाववाचक नामाचा पर्याय ओळखा.

A) भारत B) बंधुत्व C) संदेश D) झाड

iii) उमेश घरी होता म्हणून त्याची भेट झाली. (अधोरेखित शब्दाची जात ओळखा.)

A) शब्दयोगी अव्यय

B) क्रियाविशेषण अव्यय

C) केवलप्रयोगी अव्यय

D) उभयान्वयी अव्यय

iv) मी दिलेले पुस्तक त्याला आवडले नाही. (वाक्यात किती सर्वनामे आहेत.)

A) एक

B) दोन

C) एकही नाही

D) तीन

v) पुराचे पाणी त्याच्या घरात शिरले. (रिकाम्या जागी योग्य केवलप्रयोगी अव्यय शोधा)

A) छे

B) अबब

C) अरेरे

D) वा

b. सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही - ३)

(३X१=३)

i) शत्रूने पराभव पत्करला होता. - वाक्याचा काळ ओळखा.

ii) विनोद ऐकून मुले हसली. - भविष्यकाळी वाक्य तयार करा.

iii) कल्पनेचा सुंदर अविष्कार कवितेत दिसत आहे. - वाक्याचा काळ ओळखा.

iv) तो दररोज व्यायाम करेल. - वर्तमानकाळातील वाक्य तयार करा.

c. सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही - ३)

(३X१=३)

i) किती गोड आहे तुझा आवाज ! - विधानार्थी वाक्य तयार करा.

ii) सर्वानी शांत बसा. - वाक्याचा प्रकार ओळखा.

iii) त्याने माझी मदत नाकारली नाही. - होकारार्थी वाक्य बनवा.

iv) रस्त्याच्या डाव्या बाजूने जावे. - आज्ञार्थी वाक्य तयार करा.

d. सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही - २)

(२X१=२)

i) खालीलपैकी अनेकवचनी शब्द कोणता ते ओळखा.

A) डोळा

B) झाड

C) खड्डे

D) तबला

ii) बादल्या भरून पाणी झाडाला घातले. - अधोरेखित शब्दाच्या वचनामध्ये बदल करून वाक्य पुन्हा लिहा.

iii) 'झोपड्या' - या शब्दाचा एकवचनाचा शब्द लिहा.

प्र.४. a. सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही - २)

(२X १ = २)

i) खालीलपैकी 'अभिनेता' या शब्दासाठीचा स्त्रीलिंगी शब्दाचा योग्य पर्याय ओळखा :

A) किशोरी B) कवयित्री C) अभिनेता D) नायिका

ii) खालीलपैकी पुल्लिंगी शब्द कोणता ?

A) स्त्री B) विनंती C) कोलाहल D) कला

iii) खालीलपैकी पुल्लिंगी शब्द कोणता ?

A) पृथ्वी B) प्रेम C) देऊळ D) पंखा

b. सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही - २)

(२X १ = २)

i) खालीलपैकी समानार्थी शब्दांची योग्य जोडी ओळखा :

A) सुष्ट = दुष्ट B) तिमिर = काळोख

C) नदी = किनारा D) स्पष्ट = संदिग्ध

ii) खालीलपैकी गटात न बसणारा शब्द कोणता ?

A) अनल B) अग्नी C) वन्ही D) वारा

iii) 'आई' या शब्दाचा समानार्थी शब्द कोणता ?

A) जननी B) जन्मदात्री C) माय D) सर्व पर्याय बरोबर

c. सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही - २)

(२X १ = २)

i) खालीलपैकी विरुद्धार्थी शब्दांची योग्य जोडी ओळखा :

A) आकारण X नकोसे B) आनंद X मोद

C) दुर्जन X दुर्गुण D) आला X गेला

ii) 'आसक्ती' - या शब्दाच्या विरुद्धार्थी शब्द ओळखा :

A) सक्ती B) आकर्षण C) विरक्ती D) जबरदस्ती

iii) 'आस्था' - या शब्दाच्या विरुद्धार्थी शब्द ओळखा :

- A) अनास्था B) प्रथा C) आवश्यकता D) सहिष्णुता

d. सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही - २)

(२ X १ = २)

i) खालीलपैकी इतरेतर द्वंद्व समासाचे उदाहरण कोणते ?

- A) मातापिता B) पंचपाळे C) दहावीस D) हररोज

ii) खालील शब्दाचा समास ओळखा :

'त्रिभुवन' -

- A) अव्ययीभाव समास B) द्विगु समास
C) वैकल्पिक व्द्व समास D) इतरेतर व्द्व समास

iii) 'आजन्म' या सामासिक शब्दाचा योग्य समास ओळखा आणि योग्य पर्याय निवडा

- A) अव्ययीभाव समास B) द्विगु समास
C) इतरेतर व्द्व समास D) वैकल्पिक व्द्व समास

विभाग : ३ - क. पाठ्यपुस्तक आधारित - गुण ३०

प्र. ५. a. एका वाक्यात उत्तरे लिहा: गद्य (धडे) कोणतेही - ३ (३ X १ = ३)

i) अब्दुलच्या मुलाचे नाव काय होते ?

ii) निरंजनचा शेवटचा पेपर कोणाता होता ?

iii) सन्मानाची प्रतीके कोणती ?

iv) उपास हे कोणाचे राखीव कुरण होते ?

v) लेखकांची सर्वस्व असलेली गोष्ट कोणती ?

प्र. ५. b. खालील वाक्यातील रिकाम्या जागी योग्य शब्दाचा पर्याय शोधून वाक्य पुन्हा

लिहा: कोणतेही - ३ (३ X १ = ३)

i) थोरांची _____ सामान्यांना प्रेरणा देतात.

- A) गाणी B) चरित्र C) कविता D) गोष्ट

ii) कुसुमाग्रजांचे नाव _____ आहे.

A) वि. वा. शिरवाडकर

B) शिवाजीराव पटवर्धन

C) कृ. के. दामले

D) वि. स. खांडेकर

iii) पुस्तकांमुळे _____ व मनोरंजन हे दोन फायदे होतात.

A) ध्यान

B) पैसा

C) ज्ञान

D) साहित्य

iv) पहिला दिवस सुरळीत गेला आणि दुसऱ्या दिवशी व्रतभंगाचा _____ आला.

A) पण

B) पाऊस

C) पवित्रा

D) प्रसंग

v) मी दोन _____ घेऊन ओंकारेश्वरच्या कट्ट्यावर आलो.

A) फोटो

B) पांघरून

C) शाली

D) चिरगुटे

प्र. ५. c. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ४०-५० शब्दांत उत्तर लिहा:

कोणतेही - १

(१ X ३ = ३)

i) उत्तम लेखक होण्यासाठी उत्तम वाचक होणे आवश्यक असते, याबाबत तुमचे विचार स्पष्ट करा.

ii) 'भावे सरांचे शब्द हीच माशेलकरांची ऊर्जा' या विधानाचा तुम्हांला समजलेला अर्थ लिहा.

iii) रघुनाथ माशेलकर यांच्या शिक्षणाची वाटचाल सांगा.

प्र. ५. d. कंसात दिलेल्या वाक्यप्रचारांचा खालील वाक्यांमधील योग्य त्या ठिकाणी वापर

करून वाक्य पुन्हा लिहा:

(५ X १ = ५)

(नौबत झडणे, स्वप्न साकार करणे, मन लागणे, आर्जव करणे, तथ्य असणे.)

i) रस्त्यावर भिकारी पैश्यांसाठी लोकांना विनंती करत होता.

ii) कलेक्टर बनून रामने बाबांचे स्वप्न पूर्ण केले.

iii) शिवाजी महाराजांच्या काळात सर्वत्र स्वराज्याच्या विजय साजरा होत होता.

iv) गुरुजींच्या चांगल्या शिकवणीमुळे सुजलला अभ्यास आवडू लागला.

v) आपण ऐकलेली बातमी खरी आहे का हे तपासून बोलावे.

प्र. ६. a. एका वाक्यात उत्तरे लिहा: (कविता) कोणतेही - ४

(४ X १ = ४)

- i) वणवा कोठे लागला आहे ?
- ii) झोतभट्टीत काय शेकले जाते असे कवी म्हणतात ?
- iii) डोळे भरून पाहावे असे दृश्य कोणते ?
- iv) सैनिकांचे औक्षण कशाने केले जाते ?
- v) 'स्वप्न करू साकार' कवितेच्या कवीचे नाव काय ?

प्र. ६. b. खालील वाक्यातील रिकाम्या जागी योग्य शब्दाचा पर्याय शोधून वाक्य पुन्हा

लिहा: कोणतेही - ४

(४ X १ = ४)

i) पिली पडताचि _____॥

- A) जमिनी B) धरणी C) भूमी D) जगी

ii) हिशोब करतो आहे किती राहिलेत डोईवर _____

- A) हिवाळे B) ऋतू C) पावसाळे D) उन्हाळे

iii) घराघरातून जन्म घेतसे तेज नवा _____

- A) अवतार B) राम C) मुलगा D) भारत

iv) नाही मुठीमध्ये द्रव्य, नाही _____ रक्त ॥

- A) धमन्यामध्ये B) शिरेमध्ये C) अंगात D) शरीरात

v) शेतामधूनी _____ मोती, धन हे अपरंपार ॥

- A) कमवू B) पिकवू C) निघतील D) येतील

प्र. ६. c. संदर्भासहित स्पष्टीकरण लिहा: (कोणतेही - १)

(१ X ३ = ३)

i) धडाडत्या तोफांतून तुझे पाऊल जिद्दीचे

ii) घराघरातून जन्म घेत असे तेज नवा अवतार ॥

स्थूलवाचन

प्र. ७. a. एका वाक्यात उत्तरे लिहा: (कोणतेही - ३) (३ X १ = ३)

- i) 'दार' हा शब्द कोणत्या भाषेतून आला आहे ?
- ii) 'स्काय इज द लिमिट' असे कोण म्हणाले ?
- iii) १९३८ मध्ये काय भरले होते ?
- iv) व्युत्पत्ती कोशाच्या कार्याची जबाबदारी कोणी घेतली होती ?

प्र. ७. b. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ४०-५० शब्दांत उत्तर लिहा:

(कोणतेही - १) (१ X २ = २)

- i) 'स्काय इज द लिमिट' ही परिस्थिती केव्हा निर्माण होऊ शकते ?
- ii) व्युत्पत्ती कोशात शब्दाविषयी कोणती माहिती दिलेली असते ?

विभाग : ४ - ड. विस्तारात्मक लेखन - गुण १५

प्र. ८. a. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे २००-२५० शब्दांत निबंध लिहा :

(कोणतेही - १) (१ X ६ = ६)

i) म्हातांच्या बैलाचे आत्मवृत्त -

जन्म, बालपण - तारुण्यातील आनंदी व कष्टाळू जीवन - शेतकऱ्यांच्या प्रगतीला कारणीभूत - वय झाले - होणारा त्रास - जीवनाचे सार्थक.

किंवा

ii) जगातील पाणी संपले तर ...

पाण्याला जीवन असे नाव - पाण्यामुळे स्वच्छता - प्राणी, पक्षी, झाडे सर्वांसाठी पाण्याची गरज - पाणी नाहीसे होण्याची कारणे - पाण्याशिवाय जगाची अवस्था - पाणी टिकवण्यासाठी घ्यावी - लागणारी मेहनत - पाणी नसेल तर होणारे दुष्परिणाम.

किंवा

iii) महापुराचे थैमान ...

गावातील नदी- गावाचा आधार – गावाला प्रिय – प्रचंड पाऊस – नदीला पूर – पूर वाढतच गेला – महापूर आला – गाव सगळे महापुरात अडकले – प्रचंड नुकसान – घरेदारे सोडून लोक निघून गेले – लोकांची मदत.

प्र. ८. b. पुढील मुद्द्यांच्या आधारे गोष्ट लिहा: (कोणतेही – १) (१ X ५ = ५)

(शीर्षक आणि तात्पर्य आवश्यक)

एक वृद्ध शेतकरी – शेतात आंब्याची रोपे लावणे- राजाचे आगमन – शेतकरी व राजा यांच्यात संवाद – या झाडाची फळे तुला कशी खायला मिळणार ? राजाचा प्रश्न – शेतकऱ्याचे उत्तर – माझ्या पुढच्या पिढीला तरी खायला मिळतील – माझ्या पूर्वजांनी झाडे लावली म्हणून मी खातो – शेतकऱ्याच्या उत्तराने राजाला आनंद – शेतकऱ्याला बक्षीस. - तात्पर्य.

किंवा

ii) गणित विषय शिक्षक – घरून एक गणित सोडवून आणण्यास सांगतात – दुसऱ्या दिवशी शिक्षक गणित तपासतात – फक्त एकाच विद्यार्थ्याचे उत्तर बरोबर – शिक्षक त्याला शाबासकी देतात – तो विद्यार्थी रडू लागतो – सर्व मुलांना आश्चर्य – विद्यार्थ्याचे उत्तर गणित मी सोडवले नाही. मला शाबासकी नको. – शिक्षकांना आनंद होतो ते समजूत घालतात - तात्पर्य.

प्र. ८. c. पुढील विषयावर पत्र लिहा: (लिफाफा आवश्यक) कोणतेही - १ (१ X ४ = ४)

i) तुम्ही समाधान / समिधा देशपांडे, कामटवाडे मार्ग, अंबड, नाशिक – ४२२०१०. रहिवाशी आहे. तुमच्या भागातील कचराकुंडीतील कचरा खूप दिवस उचललेला नाही तो रस्त्यावर पसरला आहे. त्यामुळे सगळीकडे दुर्गंधी पसरली आहे. यासंबंधी महापालिकेच्या स्वच्छता अधिकाऱ्याकडे तक्रार करणारे पत्र लिहा.

किंवा

ii) मयूर / मयुरी मोरे, टिळक हायस्कूल रत्नागिरी येथून शाळेच्या विद्यार्थी प्रतिनिधी या नात्याने शाळेच्या चित्रकला विभागासाठी लागणाऱ्या विविध वस्तूची मागणी करणारे पत्र प्रगती स्टेशनर्स, शिवाजी पेठ, पुणे – ४०००११ च्या व्यवस्थापकास लिहा.